

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת חקת תשע"ז שנה ג' גליון 144

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל chagithen@neto.net.il

הנושא: מדוע רב הונא אכל עם אצבעותיו

שמירה שתהיה לשמה, כברש"י יומא (יט:) אם ה' לא יבנה בית, כלומר, הזהר בעבודתך שתהא לשם שמים שתהא לרצות שאם אינה רצויה אין טורחך עולה לכולם. עכ"ד. ומשמע מדקאמר עולה לכולם כגרסת הרמב"ם לעולם יעסוק אדם בתורה אף שלא לשמה, ולא גרס במצוות, שמצוה שלא לשמה אינה עולה לכולם, שמצוות שהן בעשיה גשמית צריכין יותר שמירה מכחות החיצוניים. ע"כ

ובמחלוקת זו נחלקו כבר התנאים ביבמות (לט:): בראשונה שהיו מתכוונין לשם מצוה מצות יבום קודמת למצוות חליצה ועכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת למצוות יבום. אמר רמי בר חמא אמר רבי יצחק: חזרו לומר מצות יבום קודמת למצוות חליצה. אמר לו רב נחמן בר יצחק: אכשור דרי? מעיקרא סברי לה כאבא שאול ולבסוף סברי לה כרבנן, דתניא, אבא שאול אומר, הכונס את יבמתו לשם נוי ולשום אישות ולשום דבר אחר כאילו פוגע בערוה, וקרוב אני בעיני להיות הולד ממזר. וחכמים אומרים (כי תצא כ"ה, ה') "יבמה יבא עליה" – מכל מקום. ע"כ.

נמצא כי לפי אבא שאול כיון שמצטרפת כוונה לשם נוי, פוגמת היא במצוות יבום. אולם חכמים סוברים שאין כוונת הנאה עצמית פוגמת במצוה.

בזה נבוא ונבאר את דברי הגמרא בנדרים, אכילת האדם נחשבת למצוה וכמו שכתב בספר יסוד ושו"ש העבודה (שער הגדול פרק תשיעי): אם אוכל מאכלות המותרות וכדי ספוקו לבד, וניזהר מכל אזהרות שנוכר בש"ע מהל' דרד ארץ, עושה בזו האכילה מצוה ועבודה להבורא ית"ש כמצוות תפילין וציצית, כמו שכתב ההסיד בעל חובת הלבבות, מפסוק "הנה נתתי לכם את כל עשב וגו'" (בראשית א', כ"ט), ולאכילה ההוא יקרא מצוה, מטעם "כי צדיק אוכל לשובע נפשו" (משלי י"ג, כ"ה), כדי שיהא חזק ובריא לעבודת יוצרו ובוראו יתברך ויתעלה, כמבואר בשלחן ערוך (או"ח סי' רל"א), ובודאי חיוב גדול על אדם לכוין עכ"פ כוונה זו הפשוטה לעת אכילתו לבל ימשול כבהמות נדמו באכילתו וכו'. יעו"ש המשך דבריו.

אלא שנחלקו ביניהם אם כוונתו לשם מצוה וגם לשם הנאה, האם הנאה גורעת מהמצוה או לא. רב הונא כשאכל באצבעותיו כדי להוסיף טעם לאוכל, סבר שאין הנאת האכילה פוגעת במצוה, ולכן נקט דוקא אצבעותיו, כשם שמצינו אצל רבי יהודה הנשיא כמובא בכתובות (קד:). בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה אמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהייתי אפילו באצבע קטנה. ע"כ. לעומת זאת בנו רבה בר רב הונא סבר, שאם מתכוין גם להנאתו פוגע בשלימות המצוה. לכן אכל עם עלה של דקל. שכן הדקל מרמז, כדברי הגמרא בסוכה (מה:): מה תמר זה אין לו אלא לב אחד, אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים. ע"כ. והיינו, שהאדם צריך שיהיה לבו באכילה רק לשמים, ולא להנאותיו.

שורש מצות פרה אדומה הנלמדת בתחילת פרשת השבוע, באה להורות וללמד, כי על האדם לקיים את המצוות בתור "חוקים", היינו מחמת שזהו ציווי ה' ללא חשבונות אישיים.

בענין זה מצינו, במסכת נדרים (דף מט:) מובאים מעשים פלאיים העוסקים בדרך אכילתם של חכמי ישראל: "האמורא רבה בר רב הונא מצא את רב הונא אביו כשהוא אוכל דייסה באצבעו. אמר לו לאביו: מדוע אוכל אדוני בידיו? אמר לו לבנו, כך אמר רב (רבו של רב הונא): דייסה שנאכלת על ידי האצבע טעימה יותר, וכל שכן כשהיא נאכלת בשתי אצבעות, וכל שכן כשהיא נאכלת בשלש...

התנא רבי יוסי והתנא רבי יהודה, אחד מהם היה אוכל דייסה באצבעו ואחד מהם היה אוכל את הדייסה על ידי עלה של דקל. אמר לו זה שאוכל בעלה של דקל לזה שאוכל באצבעו: עד מתי אתה מאכילני צואתך? אמר לו זה שאוכל באצבעו לזה שאוכל בעלה של דקל: עד מתי אתה מאכילני את רוקך?!"

הדברים מפליאים. רב הונא רוצה להתענג על טעמה של דייסה, ולכן הוא אוכל דייסה באצבעו ולא באמצעות כף?! הרי על האדם להתנזר וליזהר מאכילת תענוג (פרט לשבת ויום טוב), וכמו שאמרו במדרש והובא בתוספות (כתובות קד.) עד שאדם מתפלל שיכנסו דברי תורה לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו. ואמרו רבותינו בגיטין (ע:): "סעודתך שהנאתך ממנה משוך ידך הימנה".

ובכלל קשה שהרי הנהגות אלו הן כנגד מה שהתבאר במסכת דרד ארץ (ו, א): "מי שהוא תלמיד חכם, לא יאכל מעומד, ולא ישתה מעומד, ולא יקנח את הקערה, ולא ילקק באצבעותיו..."

נראה להסביר את הדברים, הגמרא בבבא מציעא (ל, דנה, בדין שומר אבידה שצריך להוציא מידי פעם את האבידה כדי לאווררה, אבל בשביל צרכו אסור. ודנה הגמרא מה הדין לצרכו ולצרכה, היינו שגם כוונתו ליהנות ממנה, כגון בשביל אורחים וגם לאוורר אותה, ודעת מרן השו"ע בהלכות מציאה ואבידה לאסור משום היזק של עין הרע או מחמת גנבים שידעו עליה.

אבל לגבי עוסק במצוה וכוונתו גם להנאת עצמו, וכמו שמצייתת הגמרא בפסחים (ה), שבודק אחר החמץ וגם מחפש אחר מחט שאבדה לו שעדיין חשוב עוסק במצוה.

ולכן כתב בספר יד אליהו, גבאי האוסף צדקה ולוקח גם מעט עבור עצמו ועדיין ש... עוסק במצוה עליו וצריך לעמוד בפניו מדין חביבה מצוה בשעתה – כבוד המצוה. וכן הסיק רבינו יוסף חיים ז"ע בספרו בן איש חיל שבכל המצוות גם אם היתה כוונתו להנאתו, לא פגם במצוה וקיומה בשלימות.

אולם דעתו של האדמו"ר מסוכוטשוב ז"ע לא כן, וכמו שמצינו בדבריו בספרו שם משמואל (מועדים, ליל שני של ראש השנה) לחלק בין מצוות שאין לקיימן שלא לשמה לבין לימוד תורה שמותר ללמוד אף שלא לשמה וז"ל: ובאשר העשיה היא מעשה גשמי, צריכה יותר

עֵתָה נְבוֹא וְנִבְאָר עַל פִּי דַרְכֵינוּ אֶת דְּבַרֵי הַגְּמָרָא בְּמַגִּילָה (כח):
"שאלו תלמידיו את רבי נחוניא בן הקנה: 'במה הארכת ימים?'
אמר להם: 'מימי לא נתכבדתי בקלון חברי, ולא עלתה על מיטתי
קללת חברי, וותרן בממוני הייתי'. מה שאמר 'לא נתכבדתי בקלון
חברי' פירושו כמו המעשה שבו רב הונא נשא מעדר על כתפו, בא
רב חנא בר חנילאי ורצה לשאת אותו במקומו, אמר לו רב הונא:
'אם רגיל אתה לשאת מעדר בעירך, שא אותו! אולם אם אינך רגיל,
לא נוח לי שאתכבד אני על ידי כך שאתה נהיה מזולזל!'...". שאל
רבי עקיבא את רבי נחוניא הגדול: 'במה הארכת ימים?' באו
משרתיו של רבי נחוניא והחלו להכות את רבי עקיבא. עלה רבי
עקיבא וישב על ראש של דקל. אמר לו רבי עקיבא לרבי נחוניא:
'רבי, אם נאמר בתורה (פינחס כ"ג: ב'ש' למה נאמר א' ח' ד? אמר
להם רבי נחוניא למשרתיו: 'תלמיד חכם הוא, עזבוהו'. השיב לו רבי
נחוניא לרבי עקיבא: 'ח' ד פירושו מיוחד שבעדרו'. ואחר כך השיב
רבי נחוניא לרבי עקיבא על שאלתו הראשונה: 'מימי לא קבלתי
מתנות וכו'.

הסיפור מותיר אותנו בקושיה: מדוע היכו את רבי עקיבא ולא את
תלמידיו של רבי נחוניא? והרי רבי עקיבא שאל את אותה השאלה
וגם הוא רצה ללמוד כיצד להאריך ימים?

ונראה ליישב ולחלק בין רבי נחוניא בן הקנה שלא חשדו בו לבין
רבי עקיבא, על פי הירושלמי (פסחים פ"ו ה"ג) שמביא על רבי עקיבא,
שבמשך שלש עשרה שנה לא הכיר רבו רבי אליעזר בגדלותו.
ונראה לומר, כי מעשה זה ששאל רבי עקיבא על אריכות ימיו של
רבי נחוניא הגדול היה באותם שלש עשרה שנה, שעדיין לא ידעו
בגדלותו של רבי עקיבא ולכן חשדו בו שכוונתו לרעה.

רבי עקיבא שכן נחשדה בדבר וברח ובחר לטפס על עץ דקל,
ולדרכינו ענייניו, כי הדקל מורה על שלבו לשמים, ובטיפוסו על עץ
הדקל הורה רבי עקיבא, כי כל כוונתו בשאלתו היתה אך ורק לשם
שמים.

חכם יהודה צדקה זצוק"ל בספרו קול יהודה (פרשת אחרי מות) הביא
בשם הרב שמע יעקב אלגאזי על הפסוק (תהילים י"ט) "הנחמדים
מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים גם עבדך נזהר בהם",
שהקשה, מהו שאומר "גם עבדך נזהר בהם", ודאי שנהזר בהם, וכי
היה עולה על הדעת שלא נזהר בהם, עד שאומר "גם עבדך" ימלת
"גם" מורה שהיה עולה על הדעת שהוא לא יכול להיזהר ואומר "גם
עבדך נזהר בהם".

וביאר, כי אנחנו הגם ששומעים שהתורה והמצוות נחמדים מזהב
ומפז רב, אבל איננו רואים זאת בחוש, אלא רק מאמינים, לכן
קיום המצוות שלנו הוא לשם שמים, לא כן אצל דוד שהיה רואה
ברוח הקודש את שכרם של מצוות ורואה בחוש את "הנחמדים
מזהב ומפז", היה מקום לחשוב שהוא הרואה את זאת בעין לא
יוכל לעשותם לשם שמים בלבד ולהסיח דעתו מכל השכר והעונג
הגדול, כי הוא רואה בעיניו ממש את כל שכרו הטוב, לזה בא
ואמר: "גם עבדך נזהר בהם", "בהם" דייקא כלומר גם אני יכול
להיזהר בהם בעשיית המצוות ולא לחשוב על שום שכר רק בהם.
עיי' שם.

אבל שבעים פנים לתורה וכפטיש יפוצץ סלע, נראה להסביר בדרך
הפוכה מהסברו של חכם יהודה צדקה זצ"ל, ולומר, על פי מה
שכתב בספר ראשית חכמה (שער התשובה פ"ג אות ד' ה') בשם תנא
דבי אליהו ז"ל: "כ"ה שנה נסתלקה רוח הקודש מדוד המלך, ובכל
יום ויום היה מוריד כוס של דמעות ואוכל פיתו באפר". והיינו דוד
המלך אחר חטא בת שבע נסתלקה ממנו רוח הקודש, וזו כוונת דוד
המלך: "גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב", היינו על אף
שנסתלקה ממנו רוח הקודש, והוא אינו מרגיש את עריבות
ומתיקות קיום המצוות, בכל זאת הוא מתגבר ונזהר לקיימם, ולכן
נקט לשון "עבדך" כדרך העבדים שעושים רצון אדונם, על אף
שאינם נהנים מהעשיה.

בזה נבוא ונבאר דברי הגמרא במנחות (מ:): שמביאה אודות דוד
המלך: "ובשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו עומד ערום,
אמר: אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה! וכיון שנזכר במילה
שבבשרו נתיישרה דעתו". והיינו, כשדוד המלך נכנס לבית המרחץ,
היינו לבית המרחץ הנפשי, שהחל לרחוץ ולנקות את מעשיו, ועל כל

מעשה ומעשה היה מוצא בענוותנותו דופי, שאינו עושה זאת לשם
שמים, ונשבר לבו בקרבו עד שהגיע למצות מילה, שכל יהודי
כוונתו בה אך ורק לשם שמים, ורק אז נחה דעתו.

שערי השגה

הדרך להגיע להשגות בעבודת ה'

א. **טבילה במקוה:** כתב בשער רוח הקודש (דף ט' ע"ג): גם א"ל
הר"י סאגיס ז"ל בשם מורי ז"ל ששמע ממנו כי אין דבר יותר
מוכרח וצריך אל האדם לענין ההשגה כמו הטבילה, שצריך
שיהיה האדם טהור בכל עת. ואמנם אני ראיתי למורי ז"ל
שעשה חדשים של החורף רובם לא טובל מפני שהיה חולני
והיה שבור, ואמו לא היתה מניחתו לטבול, וזה אמת וברור
אצלי ולא מפני כך נסתלקה אז השגתו ממנו כלל.

ועיין בספר ראשית חכמה (שער האהבה פרק יא) ז"ל: הנה
הטהרה על ידי הטבילה הוא סיוע גדול לידבק האדם נפשו
באלהיו ובעבודתו, שבהיותו טמא הטומאה מטממת לבו של
אדם וכו'. ע"ל. ובשער התשובה (פרק ו') כתב ז"ל: גם סיבה
גדולה לדבקות הוא שיטהר במקוה מים וכו', ובפרט אם יהיה
המקוה ממים חיים שהוא מטהר זבין וזבות בוודאי שהוא יותר
סיוע לדבקות. ע"ל.

כתב בספר יסוד ושורש העבודה (שער הכולל פרק ט'): ואלו
הדברים הצריכים לבעל תשובה וכו', להרבות ימי טוהר במקוה
וכל המרבה לטהר הרי זה משובח, כי גדול מעלת הטהרה
במקוה אף לטהורים.

ועוד כתב בשער העליון פרק א' בענין הטבילה בערב שבת: וגם
ראיתי נוהגין שטובלין ז"ל טבילות, ואשרי חלקם, כי כל המרבה
בטבילה הרי זה משובח, שבכל טבילה שאדם טובל את עצמו
יותר, ממשיך עליו קדושת ביותו, הרי בחול והן שבת. ואדם
מקדש את עצמו מלמטה – מקדישן אותו מלמעלה יותר ויותר.

כתב בספה"ק שולחן הטהור (מאמר טהרת המים פרק א') ז"ל:
עיקר הכוונה הכללית במקוה, שיכין האדם כשם שנכנס במקוה
התחתונה, כן יכנסו ויטהרו נשמתו במקוה העליונה, ומשם יושפע
עליו שפע טהרה. ע"כ. ובאגרות שומרי אמונים אגרת י"ח כתב:
צריך לכיין בשעת טבילה שבשעה זו טובלים את נשמתו בשמים
בנהר דינור. ועוד כתב (טהרת הקודש מאמר מקוה ישראל פרק ג'):
מי שלא טבל בכוונה, לא די שלא תיקן, אלא חס ושלוש פוגם
בפגמים גדולים. ע"כ. ושם פרק ד' כתב: גילה הבעש"ט לתלמידיו
שעיקר מדריגותיו השיג ע"י טהרת המקוה. ושם פרק ח' כתב: יהא
הנזהר אחרי הטבילה שיחקוק בלבו הכנעה לפני ה', שזה העיקר
בעיקרין. ושם פרק ד' כתב: אם אדם הולך במקוה טהרה, בדת
ובשכל ובהכנה, אז גורם טהרה גדולה לנפש הפנימי.

הרה"ק רבי משה מזוועהיל ז"ל אמר בשם אביו הר"מ מזלאטשוב
ז"ל ששמע מפה קדוש הבעש"ט ז"ל שאמר בזה הלשון: פעלתי אצל
הש"ת שהטבילה שאדם טובל את עצמו במקוה בבוקר, יהיה נחשב
לפני הקב"ה כמו תענית יום אחד. (סיפור צדיקים החדש עמ' ט"ז).
ואילו בספר כתר שם טוב (דף כא): כתב: אמרו על רבי ישראל בעל
שם טוב ע"ה שזכה לכל ההארות והמדרגות שהיה לו, הכל מחמת
המקוואות שהיו לו תמיד הטבילות, ומקוואות בתמידות טוב יותר
מהתענית, שהתענית מחליש הגוף מעבודת ה'.

מי שהוא איש צדיק, זוכה ע"י טבילתו להמשיך ישועה ורפואה על
האדם, ולעזור למקשה לילד, ולהמשיך כל מיני רפואות (טהרת
הקודש מאמר מקוה ישראל, פרק ד'). וכן בספר בעש"ט מובא
סגולה למקשה לילד שהבעל יטבול במקוה.

כתב בספה"ק מאור ושמש (פרשת אמור): ובזמנים הקודמים שהיה
דבר ה' יקר בימים ההם ולא היו יודעים מיראת הרוממות כלל, זאת
היה מחמת שהיו לומדים תורה ולא נזהרו בטבילה זו, והכת שבת
צבי ימח שמם שהיו אז בימים ההם ומזה נעשו אפיקורסים שלמדו
ספרי קבלה בטומאת הגוף והיה העולם שמשם. עד שבאו זני
המאורות הגדולים לעולם הבעל שם טוב הקדוש ואדמו"ר הרב
רבינו אלימלך נשמתו בגניי מרומים, והם פתחו שער לה' צדיקים
יבואו בו שלא יהיה אדם שום הרור תורה עד שיטבול עצמו
לקריו, שחכמי הגמרא לא בטלוהו אלא מפני שאין רוב הציבור
יכולין לעמוד בה אבל אותן האנשים הרוצים להשיג גופי התורה
ומצות צריכין להיות נזהר מאד בטבילה זו וכו'. הכלל העולה מזה
מי שהוא לומד פשטות התורה בלתי טהור אזי אינו יכול להשיג
בשום אופן מה היא יראה, ומי שהוא לומד ספרי קבלה ואינו זהיר
בטבילה זו יוכל לבא חלילה לידי אפיקורסות והוא מטמא נפשות
ישראל הנגרים אחריהם, אבל אם האדם מקדש ומטהר עצמו
מקטנותו וכל ימיו הוא לומד על טהרת הקודש הוא משיג יראת
הרוממות והוא יכול לקרב את נשמות ישראל להבורא ב"ה
ולחכנסם בגופי התורה ומצות ויראת שמים ואור קדושתו מופיע
על תלמידיו ותלמידי תלמידיו ההולכים בעקבותיו עד סוף כל
הדורות. וכו'. ע"כ.